

*Токарева Т. С.,**кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри германських мов зарубіжної літератури
та методик їхнього навчання**Центральноукраїнського державного університету
імені Володимира Винниченка*

ДО ПИТАННЯ ПРО СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ЗАЙМЕННИКІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Анотація. У статті розглядаються стилістичні особливості займенників німецької мови з огляду на їх вживання у текстах певних функціональних стилів. Оскільки морфологічні словоформи повною мірою реалізуються у зв'язному мовленні, то змістове навантаження, яке несе у собі займенник, обумовлює його стилістичну цінність. Мета статті полягає у розгляді та узагальненні стилістичних функцій займенників німецької мови.

Стаття узагальнює науковий матеріал з досліджуваної теми зважаючи на вихідні морфологічні особливості, які за певних умов та у відповідному контексті змінюють свої конотації та виконують відповідні стилістичні функції. Враховуючи, що займенники заміщають іменник або прикметник, вони розглядаються як необхідні елементи синтаксичної структури речення та є важливими з точки зору стилістики. Основну увагу в роботі акцентовано на розгляді стилістичних функцій особових займенників однини *ich*, *du*, *er*, *sie*, *es*, займенника множини *wir* та неозначено-особового займенника *man*. Встановлено, що особові займенники *ich* та *du* можуть певною мірою домінувати у тексті: займенник *ich* впорядковує структуру вірша, має узагальнююче значення, під ним розуміють особу, яка не має таких точних характеристик, як ім'я, вік, зовнішність, соціальний статус; якщо ж текст будується на переважачому вживанні займенника *du*, перша особа відходить на задній план, що створює для прозових творів перспективу оповідача від другої особи однини. Таке вживання особових займенників надає висловлюванню більш емоційного забарвлення, мовлення автора при цьому характеризується більшою експресивністю, акцентуються внутрішні почуття мовця, залучаючи читача до переживання певних емоцій та подій. Такі функції є характерними особливо для текстів стилю художньої літератури (як прозових, так і поетичних).

Значну увагу приділено розгляду особливостей вживання займенників *du* та *man* у прислів'ях та приказках, де вони мають узагальнююче значення, виражають життєвий досвід, мудрість поколінь, чим створюють відповідний стилістичний ефект. У статті також зазначено, що особові займенники набувають стилістичного ефекту в умовах відхилення їх від загальноприйнятого вживання; саме властивість надавати необхідну інформацію про граматичний рід та одночасно не мати функції назви повністю відповідає прагматичним завданням такого виду текстів як казка, де можуть дуже влучно вживатися як займенники *er*, *sie*, так і *es*, який є універсальним засобом для розгадки.

Ключові слова: займенник, особовий займенник, німецька мова, стиль, стилістична функція, текст.

Постановка проблеми. Стилiстика як галузь мовознавчої науки досліджує способи та чинники використання мовних виразних засобів залежно від характеру, мети висловлювання та безпосередньо від самих умов спілкування. З огляду на предмет дослідження стилістика є свого роду інтеграційною дисципліною, оскільки спостерігається досить тісний зв'язок досліджень у галузі стилістики із дослідженнями з граматики, лексикології, фонетики та інших галузей лінгвістики. У свою чергу стилістика розширює підґрунтя для подальших наукових розвідок у цих галузях в межах конкретної мови. Не лише словниковий склад мови, але й граматична система сучасної німецької мови має у своєму арсеналі синонімічні засоби вираження, серед яких мовець може обрати необхідні для нього з метою представлення певних об'єктів або явищ у певній ситуації спілкування зважаючи на суспільні норми використання мови. Таким чином вибір певних граматичних форм пов'язаний із їх виразною цінністю.

Актуальність дослідження. Завдяки використанню граматично-стилістичних засобів можна висловити особисте ставлення мовця чи того, хто пише (спокій, схвильованість, визначеність або ухилення від чогось та ін.). Через вибір відповідних граматично-стилістичних варіантів можна надати текстові певного історичного, територіального або ж соціального колориту. Граматична стилістика займається стилістичними можливостями як морфологічних, так і синтаксичних мовних засобів. Але морфологічні засоби є недостатньо дослідженими та систематизованими. Стилiстичне забарвлення у сфері граматики також ще не досліджене достатньою мірою. Використовуючи стилістичний аналіз можна розкривати стилістичні можливості окремих граматичних явищ у галузі морфології, зокрема займенники як частину мови. Слід зважати на те, що морфологічні словоформи реалізуються повною мірою у зв'язному мовленні (у мікро- та макроконтексті), оскільки вони є будівельним матеріалом синтаксичної конструкції. Кожна частина мови, у тому числі і займенник, із однаковим денотатом має своє власне змістове навантаження, яке обумовлює його стилістичну цінність.

Аналіз останніх досліджень. Серед вчених, які досліджували займенники німецької мови з точки зору їх стилістичних особливостей, слід, у першу чергу, назвати В. Шнайдера, який виклав результати своїх досліджень у праці «*Stilistische deutsche Grammatik*», яка була опублікована у 1965 році. Основні теоретичні положення, на які спирався В. Шнайдер, є доведеними

та визнаються і сьогодні. Послідовно розкривали питання, пов'язані зі стилістичними функціями займенників німецької мови, В. Фляйшер та Г. Міхель [1]. Загальний огляд займенників із акцентом на семантико-стилістичному аспекті належить Е. Шендельс [2]. Г.Ю. Герінгер у своєму підручнику «*Grammatik und Stil*» [3] також розглядає займенники як частину мови та вказує на їх основні стилістичні конотації. Серед вітчизняних мовознавців частково стилістичні значення займенників німецької мови акцентувала Є.П. Тимченко [4]. Вагомими є також теоретичні напрацювання з даного питання колективу авторів Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко та О.М. Мацько [5]. Однак, стилістичні функції окремих видів займенників німецької мови є недостатньо визначеними та систематизованими, вони потребують додаткової уваги з огляду на можливості створення певного стилістичного ефекту.

Мета статті полягає у розгляді та узагальненні стилістичних функцій займенників німецької мови.

Виклад основного матеріалу. У мові займенники, головним чином, виступають узагальненими заміниками слів, «іменних частин мови, бо мають дуже загальну вказівку, неозначену або заперечну семантику» [5, с. 44]. Основним компонентом їх семантики визначається відносність, яка уможливує співвіднесення кожного займенника зі «словами конкретної семантики інших іменних частин мови» [5, с. 44].

Оскільки займенники заміщають або іменник, або прикметник, то розрізняють такі класи, як: іменникові (субстантивні) та прикметникові (ад'єктивні) займенники. З точки зору морфології вони розподіляються на 3 групи: 1) змінювані із займенниковим типом відмінювання, 2) особові займенники зі своїм особливим типом відмінювання та 3) незмінювані займенники. Деякі з них вказують на рід, інші не розрізняють роду (*wer, was*). Під час аналізу тексту вони вважаються граматичними елементами стилю, оскільки такі займенники на основі їх комбінації між собою та їхнього впорядкування стосовно інших мовних одиниць можуть мати певний вплив на стиль [6, с. 229].

Займенники розглядаються як необхідні елементи синтаксичної структури речення, хоча й не виступають носіями самого змісту речення, але, зі стилістичної точки зору, є надзвичайно важливими. Слід зазначити, що займенники не мають називної функції, вони вказують на об'єкти та їх ознаки, не називаючи їх. Тому часто вони розглядаються переважно як засоби зв'язку у реченні та тексті. Так, Г.Брінкман називає займенники свого роду нагадувальними описовими словами, зміст яких є доволі обмеженим та вузьким. Їх функція у процесі комунікації полягає у тому, що вони викликають спогади про те, що у мовному плані було сказано вже раніше. Р.Харверг розглядає займенники як анафористичний засіб текстової когезії і визначає текст з точки зору їх участі у його створенні як послідовність мовних одиниць, які обумовлюються безперервним ланцюжком займенників. [6, с. 233].

«Стилістика виділяє дві основні сфери займенників. Перша – це можливість у результаті заміни займенниками інших слів, як правило іменних, уникати повторів, урізноманітнювати текст і до того ж створювати цілу гаму стилістичних значень (інтимізувати, виділяти, приховувати особу тощо). А друга – творення з допомогою займенників семантичного ланцюжка, внаслідок чого формується семантична і граматична зв'язність тексту» [5, с. 45]. Загалом, використання

мовцем слів, що відносяться до певних частин мови, у тому числі і займенників різного виду, обумовлюється безпосередньо об'єктом та причиною, яка спонукає до мовлення. З цього випливає, що логічно-семантичні поняття «можуть з відповідними змінами передаватися різними частинами мови» [5, с. 45]. Отже, обираючи певні частини мови можна запобігти структурній «одноманітності морфологічних одиниць та урізноманітнювати текст» [5, с. 50]. Оскільки займенники мають узагальнююче значення, важливим для них є саме контекст, як «той комплекс виражальних засобів, у якому займенники розкриваються своїми відтінками й значеннями, реалізують свої стилістичні можливості» [5, с. 57].

З точки зору стилістики особові займенники є доволі розповсюдженим засобом організації тексту у деяких жанрах. Так, Т.І. Сільман розрізняє абсолютне (незалежне) та відносне (залежне) вживання особових займенників. Про абсолютне вживання мова може йти тоді, коли займенник *ich* виступає у якості ліричного «Я» (*Lyrisches Ich*), який впорядковує усю структуру вірша. У такому випадку займенник *ich* має узагальнююче значення, під ним розуміють особу, яка є вільною від точних та надмірних характеристик, таких як ім'я, вік, зовнішність, соціальний статус та ін. Ліричне *Ich* виступає тут у ролі інкогніто, із ним експліцитно чи імпліцитно конфронтують займенники *du* або *Sie*. Наприклад, у вірші Генріха Зузо Вальдека „*Geigerin*“ ліричне «*Ich*» визначає всю змістову структуру вірша, воно має узагальнююче значення точної та надмірної характеристики вільної особистості: *Ein tiefes Bitten, Beben / Im Singen deiner Geige: / O, junges, heißes Leben. / Ich aber weiß und schweige. / Ein Wohltrank ohne Neige, / Ein Wohltraum ohne Ende / Dein Lied, solange ich schweige. / Ich liebe deine Geige. / Vielleicht noch deine Hände* [6, с. 229].

Текст може будуватися також на переважаючому вживанні займенника *du*. У такому випадку перша особа ніби відходить на задній план, хоча її противник демонструється через призму думок та почуттів, як, наприклад, у вірші Е.М.Рільке: *Du meine heilige Einsamkeit, / du bist so reich und rein und weit / wie ein erwachsener Garten. / Meine heilige Einsamkeit du – / halte die goldenen Türen zu, / vor denen die Wünsche warten* [6, с. 230]. У цих рядках відчувається така висока концентрація почуттів, внутрішніх бажань ліричного героя, що вірш сприймається як свого роду поклоніння.

Цікавою з точки зору стилістики є перспектива оповідача від другої особи однини: *Du hast Hunger. Du hast Hunger und hast wenig Geld. Du hast Hunger, wenig Geld, hast wenig Zeit. Und: Du bist Student. Es ist fünf vor eins: Du gehst in die Mensa. Vielleicht bist du noch nie in einer Mensa gewesen. Vielleicht gehst du noch nicht zu denen, die sich hier täglich abspesen lassen ...* (Annette Cerok. *Speisung*) [7, с. 158]. Тут безпосередньо звертаються до адресата, залучаючи його таким чином до подій. Слід зауважити, що така форма особливо акцентує почуття мовця. Іноді у другій формі однини наказового способу вживається займенник *du*. Частіше це трапляється у повсякденному мовленні. Якщо ж мовець хоче виокремити свого адресата із багатьох інших, він обирає таку форму: *Geh du nach oben! Red du zu ihr!* У випадку, коли мовець хоче висловити не лише заклик до певної дії, а й своє оціночне відношення до адресата, доречно буде сказати так: *Du sei still!* (E. Strittmatter) [7, с. 158]. Займенник *du* може також підкреслювати піднесене забарвлення заохочення або заклик: *Herr, gib du allein, die*

das Schwert vertrieb, ein Dach, ein Brot, ein Kind, ein eigen Kissen. (M. Kaleko) [7, с. 158]. Вживання різних форм займенника *du* у поетичних творах надає більшого емоційного забарвлення, робить мовлення автора більш експресивним, акцентує протиставлення між відповідними формами займенника *ich*, наприклад: *Sage mir, mit wem zu sprechen / dir genehm, gemütlich ist; / ohne mir den Kopf zu brechen, / weiß ich deutlich, wie du bist.* (J.W. von Goethe) [8, с. 139]. *Dich haben sie erschossen / mich vertrieben / Und nun verteidigen sie / mit Gewehren / dein Grab / gegen meine Blumen* (H.-J. Heise. Dich) [8, с. 162]. Давальний відмінок особового займенника у сполученні з іменником надає морфологічній структурі розмовного забарвлення: «*Das ist dir ein Kerl! Ein prächtiger Bursche!*» [9, с. 288].

Займенник *du* має також узагальнюючий відтінок, не вказуючи на конкретну особу. Найчастіше у такому значенні він вживається у прислів'ях та приказках: *Hast du was, bist du was. Was du heute kannst besorgen, das verschiebe nicht auf morgen. Bettest du dich gut, so liegst du gut. Spare in der Zeit, so hast du in der Not. Bist du bescheiden, können dich alle leiden* [10, с. 32]. *Brätst du mir eine Wurst, so lösche ich dir den Durst* [10, с. 34]. *Gibst du dich etwas aus, so sei es auch* [10, с. 116].

Особові займенники 3-ї особи однини і множини *er, sie, es, sie* вживаються замість іменників, щоб уникнути їх повторення. Таким чином рід займенника 3-ї особи однини визначається родом заміненого ним іменника: *Neben mir saß ein älterer Mann. Er erweckte ein Interesse ...* (G. Krupkat). *Bevor die Freibeuter zum Sturm auf die Stadt ansetzten, hielten sie eine letzte Beratung ab.* (W. Bredel) [11, с. 143]. Займенник 3-ї особи множини часто використовується як форма ввічливого звертання до однієї або декількох осіб старших за віком або посадою, а також незнайомих осіб. Тоді він пишеться з великої букви і вживається виключно у прямій мові: *Ehe ich mich gefasst hatte, sprach sie weiter: «Sie sollen mich einmal besuchen. Ich habe einen merkwürdigen Stein, den ich Ihnen schon längst zeigen wollte. Eine Art Andenken, verstehen Sie.»* (G. Krupkat) [11, с. 143].

Як особливий стилістичний засіб використовується займенник 3-ї особи однини на початку художнього твору з метою створення більшого напруження. Лише у подальшому тексті читач дізнається, хто криється за цими *er, sie* або *es*. [2, с. 204]. Прикладом може слугувати початок оповідання В. Борхерта «*Das Brot*»: *Plötzlich wachte sie auf. Es war halb drei. Sie überlegte, warum sie aufgewacht sei. Ach so! in der Küche hatte jemand einen Stuhl gestoßen. Sie horchte nach der Küche* [12, с. 113]. У творах класичної художньої літератури при звертанні вживають застарілі форми займенників *Er, Sie* (однина) та *Ihr* (множина). Вони вважаються архаїчними та слугують для створення часового колориту: *Mach Er keine Geschichten. Ein Stück Brot werde ich für Ihn übrighaben.* (M. Ebner-Eschenbach). *Will Sie mich begleiten, kleine?* (J.W. von Goethe) *Es freut mich, mein Herr, dass Ihr ein Dichter seid.* (G.E. Lessing) [11, с. 144].

В. Шнайдер зазначає, що особові займенники для фахівців у галузі стилістики є привабливими та важливими лише тоді, коли вони змінюють свої місця або відхиляються від загальноприйнятого вживання. Властивість особових займенників, з одного боку, надавати інформацію про граматичний рід, а з іншого боку не мати функції назви (вони лише вказують на предмет), повністю відповідає прагматичним завданням такого виду текстів, як загадка. Предмет чи явище, яке необхідно відгадати, часто виникає у тексті як *ich* чи *er, sie, es*: *Nimm mir das*

rote Schloß vom Mund, / So tu ich dir was Neues kund. (Der Brief). У відповідній літературі часто наголошується на тому, що граматичний рід загаданого слова впливає на вибір особового займенника (*er, sie* чи *es*): *Vier Jahre bleibt er aus, / Dann kommt er nach Haus / Und zeigt sich wieder / Im Kreis seiner Brüder. (Der Schalttag).* Узгодження між родом іменника *der Schalttag* та особовим займенником *er* є своєрідною підказкою автора загадки: той, хто намагається відгадати, шукає відповідь серед іменників чоловічого роду, як у наступній загадці, де, відповідно, відповідь слід шукати серед іменників жіночого роду: *Sie hat vier Flügel und kann nicht fliegen, / Wohl zwanzig Füße und kann nicht kriechen, / Frisst unersättlich Korn und Kern, / Und schafft doch Nutzen ihrem Herrn. (Die Windmühle).* При цьому особовий займенник *sie* підсилюється присвійним займенником у давальному відмінку *ihrem*, який також вказує на іменник жіночого роду [6, с. 231–232].

В цілому народна загадка тренує кмітливість, розвиває фантазію та розширює уяву. Типовим для загадки є те, що вона часто описує живу істоту як неживу, оживляє неживу істоту, персоніфікує її, вводить слухача або читача в оману, підштовхує його до хибного рішення, до невірної відгадки, навмисне натякає на двозначність – і все це задля того, щоб замаскувати розгадку (загаданий предмет, явище або особу). При цьому вдаються до різних мовних засобів і серед них до розгадки через займенник *es*. За цим займенником може стояти як жива істота, так і нежива, особа як чоловічої, так і жіночої статі, людина або ж тварина та ін. Займенник *es* є дуже «зручним» для розгадки, це універсальний засіб для розвінчування загаданого: *Es geht über die Brücken, / Trägt ein Bett auf dem Rücken. (Die Gans)* роду [6, с. 233]. *Es bellt wie ein Hund, brüllt wie ein Bär, singt wie eine Nachtigall, solange man es ruft. Doch hat es keinen Mund. (Das Echo)* *Es hängt an der Wand ohne Nagel und Band. (Das Spinnweb)*. Крім того, займенник *es* часто має ознаки початкової частки *es*: *Es lebte vor vielen Jahren ein alter Fischer.* Частина *es* завжди стоїть на початку речення із стилістичних міркувань, щоб виділити підмет.

Стосовно особового займенника множини *wir* можна зазначити, що він може замінювати займенники *ich, du* та форму ввічливого звертання *Sie*: *Wir haben (ich habe) diese Frage in einer früheren Arbeit ausführlicher behandelt. Wir werden (ich werde) auf dieses Phänomen später zurückkommen. Wir werden bad sehen, wie ...* (у офіційно-діловому мовленні). *Nun nehmen wir (nimmst du) schnell noch unsere Tablette. Wir werden (du wirst) so etwas nicht wieder tun, hörst du?* (по відношенню до дитини). *Wir (ich), Wilhelm von Gottes Gnaden deutsche Kaiser, König von Preußen ...* Займенник *wir* часто вживається при звертанні до окремої особи, «*Wer sind wir denn?, dröhnte Herr Krepatz*» (H. Rosendorfer). У побутовому мовленні займенник *ich* замінюється займенником *wir* з метою надання висловлюванню іронічного відтінку: *Wissen wir deine Versprechungen! Ach, wie feinfühlig wir sind!* [7, с. 158]. Вживання займенника *wir* замість *ich* у науковому стилі виражає скромність: *Wir gehen hier davon aus, dass...* Так звана авторська форма множини вживається з метою активізувати читача: *Nun behandeln wir das Problem ...* Займенник *wir* замість *du/Sie* акцентує добросердечне ставлення до певної особи, наприклад: *Und jetzt gehen wir schon in den Kindergarten! Wie geht es uns heute, Frau Stern?*

Перш ніж розглянути стилістичні функції займенника *man*, слід зупинитися на розгляді його безпосереднього

граматичного значення. Отже, неозначений займенник *man* був утворений з іменника *Mann* внаслідок послаблення його лексичного значення. Оскільки граматичні функції займенника *man* є доволі обмеженими, вживається він переважно як субстантивний, у називному відмінку і виконує функцію підмета у неозначено-особових реченнях. Важливо, що значення даного займенника є доволі різноманітним, а сфера вживання – широкою. Найчастіше займенник *man* демонструє неозначено-особове значення: вказує на одну або кілька невідомих осіб, якщо увага самого мовця спрямована на дію або процес, а не на саму діючу особу. У такому разі діюча особа або невідома, або немає потреби її називати: *Man hatte in der Akademie meine Ankunft also nicht übersehen ...* (G. Krupkat) [11, с. 160].

Речення із займенником *man* можуть мати різну контекстуальну стилістичну цінність. З прагматичної точки зору вони є стилістично нейтральними. Але якщо їх перенести у певні мовленнєві ситуації, то можна спостерігати при цьому їх стилістичні трансформації: 1) Доволі високий ступінь використання речень із займенником *man* у науковому стилі обумовлюється тенденцією до узагальнення, до безособового способу вираження. Такі речення справляють враження більш високого ступеню об'єктивності у поданих фактах. 2) Дана модель речення може мати й діловий характер, що є типовим для розпоряджень, рецептів, загальної констатації фактів. 3) Використовуючись у іншому функціональному стилі речення із займенником *man* змінює свою стилістичну цінність. Вживаючись не у своєму безпосередньому значенні займенник *man* стає стилістично маркованим. Так, у мові діючих осіб та у пережитому мовленні воно може замінювати особове речення із різноплановим впливом відповідно до ситуації спілкування. 4) Категоричність та заперечний ефект висловлювання досягається завдяки вживанню умовного способу дієслова у мовленні діючих осіб у вираженні наказу, наприклад: *Man lache nicht*.

У якості звертання до адресату займенник *man* набуває певною мірою ефекту відчуження: *Warum sagt man dir das nicht?* Або: *Man wird alt und krank. Man verliert schon Freude.* (L. Frank). Адресат іронічно висловлюється про себе: *Das kann man ja nicht alles wissen.* Займенник *man* може вживатися у мові дійових осіб та у пережитому мовленні замість особового речення. Замість займенника *ich*: *Man war auch mal ein Dichter; Das verdammte Ischias, man wird alt; Man hatte erst Eltern gehabt, mit denen man nicht gut aber erträglich stand. Man hatte einen Mann gehabt und eine Tochter – man hatte sie nicht mehr* (H. Fallada. *Wolf unter Wölfen*) [7, с. 158]. У першому випадку мовець уникає вживання займенника першої особи однини через скромність, у другому випадку автор хотів би замаскувати неприємні факти, у третьому випадку (пережите мовлення) *man* слугує не для пом'якшення, а для підсилення трагічного ефекту.

Займенник *man* дуже часто має узагальнююче значення і стосується всіх, включаючи особу, яка говорить. Тут займенник *man* приблизно означає *die Leute, die Menschen, jedermann*. У цьому значенні займенник *man* часто вживається в прислів'ях, афоризмах і висловлюваннях узагальнюючого характеру: *Am Handel erkennt man den Wandel.* (Sprichwort) *Man fühlt nur halbe Freude, wenn man sie sitzsaft fühlt und lang sich's überlegt ...* (J.W. von Goethe) [11, с. 161]. Прислів'я визначається як висловлювання, яке базується на узагальненому досвіді, часто

зводиться до практичних життєвих правил. Тому стилістичний ефект займенника *man* підсилюється у вживанні відповідних прислів'їв як у художньому, так і у побутовому стилі, наприклад: *Man ändert sich oft und bessert sich selten. Man ist nur einmal jung. Man kann niemanden ins Herz sehen. Man lernt nie aus. Man schläft sich nicht gelehrt. Man soll den Tag nicht vor dem Abend loben* [10, с. 150–155].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, зважаючи на вищезазначене, можна зробити висновок, що займенники німецької мови (а саме, особові та неозначений займенник *man*) за відповідних умов вживання отримують певне стилістичне забарвлення, виступають у ролі засобів зв'язку у реченні та тексті. У текстах художньої літератури, як прозових, так і поетичних, вони слугують для передачі узагальнюючого значення, для акценту почуттів мовця, для залучення читача до подій на емоційному рівні. Вживаючись у якості заміщення певних іменників, особові займенники дозволяють уникати одноманітних повторів, а на початку художнього твору слугують для створення більшого напруження в очікуванні розвитку подальшого сюжету твору. Вони також є типовими для такого жанру народної творчості як загадка. У свою чергу неозначено-особовий займенник *man* впорядковує узагальнений зміст прислів'їв та приказок, акцентуючи значний життєвий досвід народу та усталені правила, надаючи таким висловлюванням відповідного колориту. Перспективу подальших наукових розвідок можуть скласти дослідження стилістичних функцій займенників безпосередньо у фразеологічних виразах та у пареміях певної тематики з огляду на їх соціокультурний компонент.

Література:

1. Fleischer W., Michel G., Starke G. *Stilistik der deutschen Gegenwartssprache*. 2.A. Frankfurt / Main: Peter Lang. 1996. 341 S.
2. Шендельс Е.И. *Практическая грамматика немецкого языка: Для I–III курсов и фак-тов иностр. яз. Учебник. 2-е изд., испр. М.: Высш. школа, 1982. 400 с.*
3. Heringer, Hans Jurgen. *Grammatik und Stil. Praktische Grammatik des Deutschen: Cornelesen Hirschgraben, 1989. 384 S.*
4. Тимченко С.П. *Порівняльна стилістика німецької та української мов. Навчальний посібник. Вінниця: Нова книга, 2006. 240 с.*
5. Мацько Л.І. та ін. *Стилiстика української мови: Підручник / Л.І. Мацько, О.М. Сидоренко, О.М. Мацько; За ред. Л.І. Мацько. К.: Вища шк., 2003. 462 с.*
6. Богатырева Н.А., Ноздрин А.А. *Стилiстика современного немецкого языка. Stilistik der deutschen Gegenwartssprache: Учеб. пособие для студ. лингв. вузов и фак. М.: Издательский центр «Академия», 2005. 336 с.*
7. Наер Н.М. *Stilistik der deutschen Sprache: Учеб. пособие / M.N. Naer. Москва: МПГУ, 2015. 256 с.*
8. Frank, Karl Otto, Heise, Ursula u. a. *Lesebuch. A (Gymnasium). 8. Schuljahr. Stuttgart: Ernst Klett Verlag. 216 S.*
9. Брандес М.П. *Стилiстика немецкого языка (для институтов и факультетов иностранных языков): Учеб. 2-е изд., испр. и доп. М.: Высш. шк., 1990. 320 с.*
10. Кудіна О.Ф., Пророченко О.П. *Перлини народної мудрості. Посібник для студентів та викладачів вищих навчальних закладів. Вінниця: Нова книга, 2005. 320 с.*
11. Смерчанський Р.І. *Довідник з граматики німецької мови: Довідк. вид. К.: Рад. шк., 1989. 304 с.*
12. *Das Leseparadies 2. / Упоряд. Б.І.Гінка. Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2007. 240 с.*

Tokaryeva T. On the question of the stylistic functions of pronouns in the German language

Summary. The article examines the stylistic features of German pronouns in view of their use in texts of certain functional styles. Since morphological word forms are fully realized in coherent speech, the content load carried by a pronoun determines its stylistic value. The purpose of the article is to consider and generalize the stylistic functions of pronouns in the German language.

The article summarizes the scientific material on the researched topic, taking into account the original morphological features, which under certain conditions and in the appropriate context change their connotations and perform appropriate stylistic functions. Considering that pronouns replace a noun or an adjective, they are considered as necessary elements of the stylistic structure of the sentence and are important from the point of view of stylistics. The main focus of the work is on the consideration of the stylistic functions of the singular personal pronouns such as *ich*, *du*, *er*, *sie*, *es*, the plural pronoun *wir* and the indefinite personal pronoun *man*. It was established that the personal pronouns *ich* and *du* can dominate the text to a certain extent: the pronoun *ich* organizes the structure of the poem, has a generalizing meaning, it is understood as a person who does not have such exact characteristics as name, age, appearance, social status;

if the text is built on the predominant use of the pronoun *du*, the first person recedes into the background, which creates the perspective of the narrator from the second person singular for prose works. Such use of personal pronouns gives the statement a more emotional color, the author's speech is characterized by greater expressiveness, the speakers' inner feelings are emphasized, involving the reader in experiencing certain emotions and events. Such functions are characteristic especially for texts in the style of fiction (both prose and poetry).

Considerable attention is paid to the consideration of the peculiarities of the use of the pronouns *du* and *man* in proverbs, where they have a general meaning, express life experience, the wisdom of generations, thereby creating a corresponding stylistic effect. The article also states that personal pronouns acquire a stylistic effect in the conditions of their deviation from the generally accepted usage; precisely the property of providing the necessary information about the grammatical art and at the same time not having the function of a name fully corresponds to the pragmatic tasks of such a type of texts as a fairy tale, where both the pronouns *er*, *sie* and *es* can be very aptly used, which is a universal tool for unraveling.

Key words: pronoun, personal pronoun, German language, style, stylistic function, text.